

**Schrijver Lex Paleaux debuteert in coronatijd met roman over Friese jeugd
door Kirsten van Santen**

Debuteren in een tijd dat de wereld zich overwegend bezighoudt met het coronavirus, dat overkwam de Haarlemse schrijver Lex Paleaux (1977). Zijn roman *Winterwater*, over zijn Friese jeugd, verscheen onlangs bij uitgeverij In de Knipscheer. “Ja, al mijn lezingen zijn nu weggevallen inderdaad.”

Na verloop van tijd begonnen de verhoudingen meer op scherp te staan. De man in het recreatiepark had een woede in mij losgemaakt en behalve mijn ouders en de jongens uit de hogere klassen, ging ik mij ook steeds meer tegen meneer Grit afzetten. Ik maakte grapjes tijdens zijn lessen, lette niet op en gooide met potloden naar mijn klasgenoten om ze af te leiden. De tussenuren die we kregen vanwege zijn migraine, maakten mij nu ook blij. Schuldig voelde ik mij daar allang niet meer over.

God had zo Zijn eigen gedachten over mijn vervelende gedrag op school en thuis. Hij liet mij dat op Zijn geheel eigen wijze merken.

De gereformeerde kerk in Burgum, op een warme lentezondag. Zodra de dienst voorbij was, haastte Lexje – hoofdpersoon uit de roman *Winterwater* – zich met zijn broers naar buiten, een beetje rondhangen bij de brommers en fietsen, terwijl de volwassenen binnen koffie dronken. Na afloop spoedde het gezin zich met de auto huiswaarts, want de ouders van Jorinde, het vriendinnetje van de oudste broer van Lex, kwamen eten. En ja hoor, daar stond Jorinde met haar ouders bij de oprit enthousiast te zwaaien. ‘Ze droeg een korte rok met ruitjes en een wit shirt met knoopjes. Het shirtje zat strak en scheen een beetje door, je kon haar bh daardoor zien zitten’, observeert de kleine Lex. ‘Ik werd daar nerveus van, niet per se omdat ik het mooi vond, maar omdat mijn moeder op de voorstoel van de auto zwaar begon te ademen.’

Zo zwaar ademen – dat beloofde doorgaans niet veel goeds.

Huiveringwekkend

Lex Paleaux, geboren en getogen in een niet nader omschreven dorp onder de rook van Leeuwarden, schetst in zijn debuutroman *Winterwater* een huiveringwekkend beeld van een eenzame Friese jeugd in een gezin waarin de zwaargelovige moeder wordt geplaagd door migraineaanvallen en epilepsie en de Franse vader, die worstelt met chronische rugpijn, meer van een meegaande aard blijkt – iemand die eerder wegstijgt dan ingrijpt in tijden van nood.

‘Ongehoord en onfatsoenlijk’, sist de moeder bij het zien van Jorinde. Ze is woest. Ze briesst en haar ogen flikkeren. Het is de opmaat van een angstaanjagende scène die door merg en been gaat. Iets met aardappelkroketjes en een frituurpan.

Ja, zegt Lex Paleaux aan de telefoon (het coronavirus belet ons om elkaar in het echt te treffen), zijn jeugd vertoont grote gelijkenissen met die van ‘Lexje’ uit het boek. Het was een zware jeugd, maar vooral erg eenzaam. “Mijn pake en beppe woonden bij ons in het dorp. Dat was heel fijn. Ik was daar vaak en graag. Maar door hoe mijn ouders waren en hoe ik was, en door een aantal eh... externe gebeurtenissen ben ik door de mazen van de familie geglipt.”

Wie *Winterwater* heeft gelezen, weet precies wat Lex Paleaux hiermee bedoelt. Hij heeft het over een jeugd waarin je door niemand wordt begrepen; over een onveilige tijd, een tijd waarin je als kind naar warmte, begrip en liefde smacht, maar almaar stuit op onvermogen van de mensen die je het meest na staan, op onbegrip en de kilte van het geloof. “Wanneer andere mensen, je familie en je vrienden, niet dezelfde taal spreken als jij, dan krijg je frictie. Daar heb ik over willen vertellen. Als een kind een dissonant is in het geheel van zijn familie, kan het ertoe leiden dat het kind niet wordt gezien.”

Lastige vragen

“Ik had een totaal ander perspectief dan mijn ouders. Mijn vader kampte met chronische rugproblemen, mijn moeder met epilepsie, met migraine en er was een constante stress op de portemonnee. Moet je je dat eens voorstellen! En

dan loopt daar zo'n jongetje rond dat de hele tijd lastige vragen stelt." Dat leverde in ieder geval bij moeder enorme spanningen op. De kleine Lex neemt geen blad voor de mond, ook niet wat het christelijk geloof betreft. "Vanuit ons gezin bezien, was religie de basis van alles. Het was het vertrekpunt." Dat een zoon vraagtekens stelt bij de gereformeerde levensbeschouwing werd op zijn zachtst gezegd niet op prijs gesteld. Lexje werd vaak naar zijn kamer verbannen, genegeerd of kreeg een dreun.

Winterwater is het verslag van deze jeugd, maar ook een schets van Friesland eind jaren tachtig en begin jaren negentig, van het snel veranderende platteland, van een wereld waarin de gereformeerde Lexje van de muziek van Queen gaat houden ("Ik werd een hysterische fan") en zich op de een of andere manier toch weet los te maken van zijn wortels, van school, de kerk en van zijn ouders.

Praten over dit boek, waar Paleaux zes jaar lang aan werkte, valt hem nog steeds buitengewoon zwaar. Het duurt maar even, dan herpakt hij zich.

Waar zijn jeugd zich precies afspeelde, wil hij liever niet zeggen. Hij is bang dat een plaatsnaam te veel afleidt van wat hij kwijt wil. Daar gaat het niet om. "Ik heb fictie willen schrijven op basis van feiten. Ik wil dat iedereen er vervolgens zijn eigen feiten uit kan halen."

Vandaar ook dat hij niet herkenbaar op foto's wil staan. Ook heeft hij liever niet dat mensen de naam kennen van zijn grote levenskameraad, een wolfhond waarmee hij dagelijks door zijn woonplaats Haarlem wandelt. "Ik wil dat mijn lezers de dingen in het boek op hun eigen manier invullen. En ik hoop dat ze daardoor optimaal binding krijgen met Lexje, niet met het gebied waar dit verhaal zich afspeelt of met zijn familieleden..." Even zwijgt de schrijver. Dan: "Ik wil ook nog iets voor mezelf houden, snap je? Juist omdat ik al zoveel prijs geef..."

Groot geheim

En ja, Paleaux geeft nogal wat prijs. Er overkomt hem iets verschrikkelijks in recreatiegebied de Grote Wielen, even buiten Leeuwarden. Hij beschrijft deze

verschrikkelijke gebeurtenis zonder omhaal, op een manier die lezers moet doen sidderen. Maar het ergste is: nadien neemt hij niemand in vertrouwen. De gevoelige jongen blijft alleen met zijn Grote, Zwarte Geheim. Dan vertelt hij dat alleen zijn lieve oude pake het wist. Die heeft hij het verteld. Maar kort daarna overleed de oude man en nam het geheim van zijn kleinzoon mee in het graf.

Door de zware last waarmee 'Lexje' rond moest lopen, wordt zijn gedrag steeds ingewikkelder. Voor zijn ouders wordt hij een min of meer onhandelbaar kind. De moeder in het boek gaat zich intussen steeds hatelijker jegens haar zoontje gedragen. "Ik snap je aversie tegen haar", zegt Paleaux, aan de andere kant van de lijn. "Maar als schrijver snap ik haar externe motivatie. Het was allemaal onmacht! Wie zich onmachtig voelt, raakt gefrustreerd. Ze was niet zichzelf."

Paleaux, die zich op jonge leeftijd losmaakte van zijn familie en via allerlei omzwervingen is neergestreken in Haarlem, heeft lang geworsteld om de juiste toon van zijn boek te vinden. Hij wilde vertellen uit het perspectief van een kind, zonder dat de toon 'kinderachtig' werd. Daarin is hij geslaagd. Dat het boek er nu is, geeft voldoening. "Ik heb er iets mee afgesloten. Ik heb iets gevonden wat ik nooit heb gekend. Rust. En ik weet, gek genoeg, nu dat het echt waar is. Dat ik een schrijver ben. Dat durf ik nu ook te zeggen. Ik ben schrijver. Dat is wat ik altijd al had moeten zijn."

Paleaux weet niet of zijn ouders *Winterwater* hebben gelezen. Wel stuurde zijn middelste broer een appje, kort nadat het boek in februari was verschenen. 'Poeh', stond er alleen maar. 'Ja', antwoordde Lex. Kort daarna verscheen zijn broer bij een lezing in een Haarlemse boekhandel. Nu is er 'een soort van contact'. Dat is Paleaux heel veel waard. "Mijn broer zei: Lex, ik heb het allemaal gezien maar nooit zo ervaren als jij."

Hij heeft met zijn roman geen 'afrekening' willen schrijven. Het is een boek over gemis, over spijt en over berusting. "Ik heb er destijds zelf voor gekozen om dingen voor mezelf te houden. Daar kan ik niemand de schuld van geven. Daar neem ik de volledige verantwoordelijkheid voor. Ik reken er niemand op af."

En ja, zegt Paleaux, hij komt graag naar Friesland om lezingen over zijn boek te geven. Hij koestert mooie herinneringen aan zijn pake en aan de Friese volksaard van 'een woord is een woord'. "Daar houd ik van."

Idee voor een boek

Nu *Winterwater* af is, weet de schrijver het zeker – er zitten meer boeken in hem. In ieder geval twee. "Ik liep laatst, net als bij *Winterwater*, te wandelen met mijn hond en toen leek het alsof ik een trap in mijn maag kreeg. Ik wist meteen: ja, ik heb weer een idee voor een boek. Iets waar ik wat mee moet. Dit keer is het geen fictie op basis van feiten, maar fictie op basis van maar een enkel feit." Meer wil Paleaux er nog niet over kwijt.

Maar eerst moet dat nare coronavirus de wereld uit. En snel een beetje graag. En dan moet de zomer maar eens goed beginnen. Over ruim een week wordt Paleauxs dochtertje geboren. Zijn vriendin is ten tijde van dit interview hoog- en hoogzwanger. "Het zijn bizarre weken. Over tien jaar krijgt mijn dochter tijdens geschiedenisles te horen over deze tijd, denk ik."

Het zijn dagen met een onbestemd gevoel, vindt de schrijver. "Niemand kan het goed uitleggen of benoemen, maar een ding weet ik wel: straks beginnen we allemaal opnieuw."

Bron: *Leeuwarder Courant*, 27 maart 2020